

תורת הקורא

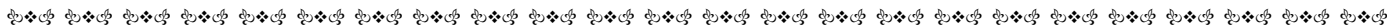
הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובידורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. מייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

גליון מס' 126
פרשת ויגש

ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מערכת טעמי תורה. תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור. © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

✽ הלכה ומנהג ✽

מ"ד כ"ה: **שָׁבוּ שְׁבָרֵי־לָנוּ מֵעַט־אֶבֶל** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים שָׁבוּ שְׁבָרֵי־לָנוּ מֵעַט אֶבֶל.

יש מנהגים שונים בחומשים הנפוצים בחלוקת העליות בפרשתנו.

✽ דיוקים ודקדוקים ✽

מ"ד כ"ז: **יִדְעֹתֶם** - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא יִדְעֹתֶם, או לקרוא יִדְעֹתֶם בפתח העי"ן. וכן הוא להלן מ"ז ו': **יִדְעֹתָ**. ולהלן מ"ז י"א: **רַעְמָסֶס**. ולהלן מ"ז כ"ג: **וְזָרְעֹתֶם**.

מ"ד י"ח: **וְאֶל־יַחַד** - הטעם מלעיל ביו"ד. וכן הוא להלן.

אֶפְדָּךְ - הפ"א בדגש, והשווא נע.

וְלִדְהַלִּי - היו"ד בקמץ גדול, והלמ"ד בשווא נע, והוא מלשון לידה. והקורא יִלְדָה בפתח ושווא נח, משנה משמעות ללשון נערה צעירה. וכן הוא להלן.

מ"ד י"ח: **כְּפָרְעָה** - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את העי"ן שאחריה ולקרוא כְּפָרָה. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: **וַיְהִי לְרֵאשִׁית אֲרָאָה לְהִתְאַפֵּק. נִבְהָלוּ. וְלַהֲחִיזוֹת. וְלֶאֱדוֹן. וּבְעֵינָיו. וְאֲרָאָנוּ. בְּמִרְאֵת. וַיִּשְׂאוּ. זָרְעוּ. שְׂמֵעוֹן. וְאֲרָאֵלִי. בְּלִהָה. שְׂבָעָה. שְׂבָעִים. מִרְעָה. וּמֵאֵת. וְנִשְׂאָר. וְלֶאֱכֹלְכֶם.**

מ"ד כ"ח: **טָרְף טָרְף** - בראשון הטי"ת בקמץ והרי"ש בחולם, ובשני הטי"ת בחולם והרי"ש בקמץ.

מ"ד י"ט: **הַיִּשְׁלֹכֶם אֵב** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים הַיִּשְׁ לְכֶם־אֵב.

מ"ד כ"ט: **וְהוֹרְדֹתֶם** - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע, למרות הקושי. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא וְהוֹרְדֹתֶם. או לחלקה לשתי מילים ולקרוא וְהוֹרְדֹתֶם. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקרוא בשווא נע. וכן הוא להלן מ"ה י"ג: **וְהוֹרְדֹתֶם. וְהוֹרְדֹתֶם.**

מ"ד כ"א: **עֵינָי** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אֵינִי באל"ף.

מ"ד ל': **וְעֹתָה** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וְאֹתָה באל"ף.

מ"ד ל"א: **וְהִיא כְּרֵאוֹתָו כִּי־אֵין הַנְּעַר וְמַת** - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתחתית הַנְּעַר, שהוא ניגון מפסיק

וכתב בערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ה, סימן ס"א סעיף ח'), שאע"פ שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, בכל זאת בקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה.

^א למנהג א' החלוקה היא כך: שלישי: וְעֹתָה לֹא אֵתֶם (מ"ה ח'), עד וְאֶכְלוּ אֵת חֶלֶב הָאֲרָץ (שם י"ח). רביעי: וְאֵתָה צִוִּיתָה זֹאת עֲשׂוּ (שם י"ט), עד וְתַחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם (שם כ"ז). חמישי: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל (שם כ"ח), עד הִבָּאָה מִצְרַיִם שְׂבָעִים (מ"ו כ"ז).

וכל זה במקום שלא משתנה המשמעות, אך במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות, ראוי מאד להקפיד ולדקדק להגות כראוי.

למנהג ב' החלוקה היא כך: שלישי: וְעֹתָה לֹא אֵתֶם (מ"ה ח'), עד וְתַחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם (שם כ"ז). רביעי: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל (שם כ"ח), עד הִבָּאָה אִתּוֹ מִצְרַיִם (מ"ו כ"ז). חמישי: וְאֵלָה שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שם ח'), עד הִבָּאָה מִצְרַיִם שְׂבָעִים (שם כ"ז).

^ד לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יניעו את השווא, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת עדיין ע"י הקמץ שביו"ד. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י נעות ונחות השווא, אם לא יניעו את השווא, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^ב מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפניה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מלך במקום מלֹאָךְ, שמוֹן במקום שְׂמֵעוֹן, ויָגַע במקום וְהָגַע). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה.

^ה כבבראשית ל"ד ד': קח לי אֵת הַיְלִדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה.

וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נוהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגש).

^ו ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

^ג כתב בשו"ע (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב) שאין למנות כשליח ציבור מי שקורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף.

^ז הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (והוא מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד).

ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

יותר מהתביר^ח שבתִיבַת פְּרָאוֹתוֹ, ומהרביע שבתִיבַת וְהִיָּה, שאם
שאם לא יטעים כראוי ישמע שבנימין ימות, בעוד שפירושו
שיעקב אביו ימות.

מ"ד ל"ב: עָרַב - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא
ישמע שקורא אָרַב באל"ף^א.

מ"ד ל"ג: לְאֲדָנִי - האל"ף לא נשמעת, ונקרא לְדָנִי^ט.

יַעַל - הטעם מלעיל ביו"ד.

עַם־אֲחִיו - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע
שקורא אַם באל"ף^א.

מ"ה א': וְלֹא־עָמַד - הטעם מלעיל בעי"ן.

וְלֹא־עָמַד - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע
שקורא אָמַד באל"ף^א.

מ"ה ה': אֶל־תַּעֲצֹבוּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי
במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶל תַּעֲצֹבוּ.

בְּעֵינֵיכֶם - הנו"ן בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע
שקורא בְּעֵינֵיכֶם בשווא נע, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.
וכן הוא להלן.

מ"ה ו': אֲשֶׁר אֵין־חָרִישׁ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם
הנכון, ולא להטעים אֲשֶׁר־אֵין חָרִישׁ.

מ"ה י"ב: הַמְדַבֵּר - המ"ם רפה, ובשווא נע^א.

מ"ה י"ג: אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי
במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶת־כָּל כְּבוֹדִי.

וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רָאִיתֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם
הנכון, ולא להטעים וְאֶת־כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם.

מ"ה י"ד: בְּנִימֹן־אֲחִיו - המתג ביו"ד. ואין לקרוא בְּנִימֹן־אֲחִיו
במתג תחת המ"ם.

מ"ה ט"ו: עָלִיהֶם - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא
ישמע שקורא אֲלִיהֶם באל"ף^א.

וְאֲחֵרֵי כֵן - הטעם מלעיל באל"ף^א.

דְּבַרְךָ - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

מ"ה י"ז: עָשׂוּ - העי"ן בחטף פתח, והוא לשון ציווי. ויש להקפיד
שלא ישמע שקורא עָשׂוּ בקמץ, שהוא לשון עבר^ב. וכן הוא
להלן.

מ"ה י"ח: וְאֵת־בְּמִיכָם - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק^ב. וכן
הוא להלן.

מ"ה כ': וְעֵינֵיכֶם - הנו"ן בשווא נע, והוא לשון יחיד. ויש להזהר
שלא ישמע שקורא וְעֵינֵיכֶם בצירי, שהוא שינוי משמעות ללשון
רבים.

מ"ה כ"ב: שְׁלֹשׁ מַאֲוֹת כֶּסֶף - יש לנגן את שני המונחים כראוי,
ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים שְׁלֹשׁ־מַאֲוֹת כֶּסֶף
במקף^ב. וכן הוא להלן כ"ז: אֲשֶׁר דְּבַר אֱלֹהִים.

מ"ה כ"ג: כְּזֹאת - הכ"ף בשווא נע. ואין לקרוא כְּזֹאת בקמץ.

מ"ה כ"ו: וְכִי־הוּא מִשָּׁל - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם
הנכון, ולא להטעים וְכִי הוּא־מִשָּׁל.

כִּי לֹא־הָאֱמִין - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון,
ולא להטעים כִּי־לֹא הָאֱמִין.

מ"ה כ"ז: רִוַח יַעֲקֹב אֲבִיהֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים
במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים רִוַח
יעקב אֲבִיהֶם.

מ"ו א': וְכָל־אֲשֶׁר־לֹו - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף,
ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְכָל אֲשֶׁר־לֹו.

מ"ו ד': עָמַד - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא
ישמע שקורא אָמַד באל"ף^א.

מ"ו ו': רְכוּשֶׁם אֲשֶׁר רָכְשׂוּ - תיבת רְכוּשֶׁם מוטעמת בפשטא
ולא בקדמא^ט.

מ"ו י"א: גְּרִשׁוֹן - הרי"ש בשווא נע.

מ"ו י"ג: יִשְׁשַׁכֵּר - השי"ן השניה לא נשמעת, ונקרא יִשְׁכָּר^ט.

מ"ו ט"ו: כָּל־נַפְשׁ בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ - יש להקפיד
להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתִיבַת וּבְנוֹתָיו, שהוא
ניגון מפסיק יותר מהתביר^ח שבתִיבַת בְּנֵיו, שאם לא יטעים

^ח בניגון הטעמים המקובל יש נטיה לנגן ולהטעים את התביר בניגון מפסיק
יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש
להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי
בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

וכבר העירו על טעות נפוצה זו של הטעמת התביר בניגון מפסיק יותר מאשר
הטפחא והשיבוש הנגרם מזה, בספר דברי קהלת (עמ' 48 הערה י'), ובספר עלה יונה
(עמ' ת"ה).

ובמשנה (פסחים נ"ה ע"ב) איתא, שאחד מהדברים שאנשי יריחו עשו שלא כדון,
שהיו כורכין את שמע, ופירש רבא בגמ' (נ"ו ע"א) שהיו אומרים "היום על
לְבַבְךָ", וזה שלא כדון כי משמע שרק היום יהיו על לבבך ולא מחר. וההטעמה
שם היא אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם עַל־לְבַבְךָ, וטעותם היתה שהפסיקו בתביר יותר
מאשר בטפחא.

^ט הכלל הוא, שבשם אדנות ואלקות, אם באה לפנייהם אחת מהאותיות מש"ה,
האל"ף נשמעת, ואם באה לפנייהם אחת מהאותיות וכל"ב, אין האל"ף
נשמעת, ואז יבוא במקום האל"ף מתג שמאריך מעט את תנועת הפתח או
הצירי, ועל ידי זה מתארכת התנועה ונשמע כעין אל"ף (וסמך, מ"ה מוציא וכל"ב
מכניס). וכלל זה נכון גם באדנות שאינו שם קודש.

^י משום נסוג אחרו. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

^א עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה.
וכאן מוכח שהמ"ם בשווא נע מזה שיש מתג לפני המ"ם, ומילה זו אינה
מופיעה ביוצאים מן הכלל במסורה הנקראים בשווא נח למרות המתג.
וכן מוכח מזה שבכתב יד ט"ה המ"ם כאן מנוקדת בחטף פתח (והיינו שהשווא
נע, כמבואר במאמר החטפים שחטף פתח באות לא גרונית הוא סימון לשווא נע). ומוכח שהשווא נע.

^ב לקוראים בהגייה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יקפידו לקרוא את העי"ן
בחטיפה, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת
ע"י שנהגה כפתח ולא כקמץ. אך לקוראים בהגייה שאינה מבחינה בין קמץ
לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י חטיפת העי"ן, אם לא
יקפידו לקרוא את העי"ן במהירות וחטיפה יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^ג ענין זה מבואר בגליון פרשת מקץ תשע"ו הערה ט"ו.

^ד ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה כ"ב.

^ט הצירוף קדמא מהפך פשטא מצוי מאד במקרא, ולעומת זאת הצירוף פשטא
מהפך פשטא הוא די נדיר, ומחמת הרגילות, ודמיון צורות הקדמא והפשטא,
יש נטיה להטעים בקדמא ולא בפשטא.

^{טז} ענין זה מבואר בגליון פרשת ויצא תשע"ו הערה כ"א.

כראוי ישמע שמנין הבנות לבד הוא שלושים ושלוש, בעוד שהוא מנין הבנים והבנות יחד.

מ"ו כ': אָסְנֹת - האל"ף בקמץ גדול, והסמ"ך בשווא נע". וכן הוא להלן.

מ"ו כ': הַבָּאָה - הטעם מלרע באל"ף, והוא לשון הווה. והקורא הַבָּאָה מלעיל משנה משמעות לשון עבר".

מ"ו כ': אֲשֶׁר־לְדָלוּ בְמַצְרַיִם - הבי"ת רפה".

הַבָּאָה - הטעם מלעיל בבי"ת, והוא לשון עבר. והקורא הַבָּאָה מלרע משנה משמעות לשון הווה".

מ"ו כ"ט: וַיֵּאָסֶר - האל"ף בשווא נח". ואין להבליעה ולקרוא וַיִּסֶר, או לקרוא וַיֵּאָסֶר בחטף סגול".

מ"ו ל"א: וְאֶמְרָה - האל"ף בחולם. ואין לקרוא וְאֶמְרָה בקמץ.

מ"ו ל"ב: לְעֵי צֹאן - הטעם מלעיל ברי"ש", וכן הוא להלן ל"ד: כְּלִי־רֵעָה צֹאן. אך להלן מ"ז ג': רֵעָה צֹאן - הטעם מלרע בעי"ן.

לְעֵי - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא רֵאִי באל"ף".

מ"ו ל"ג: מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם.

מ"ו ל"ד: גַּם־אֲבִיתִינוּ בְּעִבּוֹר - יש להקפיד להטעים היטב את האתנחתא והפסיק בעבירות גַּם אֲבִיתִינוּ, שאם לא יטעים

כראוי ישמע שגם את ההמשך בְּעִבּוֹר תִּשְׁבוּ בְּאָרְץ גִּזְוֹ וגו' יאמרו לפרעה.

מ"ז ב': וּמִקְצֵה - הקו"ף רפה, ובשווא נח". וכן הוא להלן.

מ"ז ג': מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם.

אֲנָשֵׁי־חַיִל - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֲנָשֵׁי חַיִל.

מ"ז ז': וַיִּבְרָךְ - הטעם מלעיל בבי"ת. וכן הוא להלן.

מ"ז ח': כְּמָה - הטעם מלרע במ"ם.

מ"ז י"א: רַעְמָסֶס - העי"ן בשווא נח, והמ"ם בשווא נע. ויתכן שאם קרא רַעְמָסֶס העי"ן בפתח והמ"ם בשווא נח, נחשב לשינוי משמעות".

מ"ז י"ג: וַתֵּלֶה - הטעם מלעיל בתי"ו, והה"א במפיק.

מ"ז ט"ו: מִקְנֵיכֶם, בְּמִקְנֵיכֶם - הנו"ן בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא מִקְנֵיכֶם הנו"ן בשווא נע, שהוא שינוי משמעות לשון יחיד.

מ"ז י"ז: וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לָחֶם - יש להקפיד על הניגון המחבר של התלישא קטנה, שלא ישמע כאומר: וַיִּתֵּן לָהֶם, יוֹסֵף לָחֶם. אלא הכל ענין אחד: וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לָחֶם".

מ"ז י"ח: וַיֵּאמְרוּ לוֹ - הטעם מלעיל ביו"ד".

ובתורה קדומה שם הוסיפו בחלק הדקדוק הערה בשם מהר"י בשירי, שכל לשון אסירה שענינו רתימה וקשירה (כגון: וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ, וַיֵּאָסֶר אֶת רַכְבּוֹ) האל"ף מנוקדת בשווא נח, ולשון אסירה שענינה חבישה בבית האסורים (כגון: וַיֵּאָסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם), תצא האל"ף במבטא ע"י תנועה כלשהי מלבד שווא נח. אך רד"ק (מלול פ"ה ע"ב) כתב שבשוורש אסר האל"ף בחטף סגול, ופעמים נחה האל"ף בשווא לבדו. ומשמע שלא חילק בין לשון רתימה לחבישה בבית האסורים (וכן בשרשים שרש אסר לא חילק ביניהם).

כ"ב ואע"פ שאחר מ"ם השימוש תמיד יבוא דגש (שהרי מ"ם השימוש היא במקום תיבת מן, ולכן בא דגש אחר המ"ם, להשלים את הנו"ן החסרה), יש תיבות הפותחות בשווא, היוצאות מן הכלל, שהאות שאחר מ"ם השימוש רפה בהן, כגון: מִלְמַעְלָה, מִקְצֵה. ורד"ק (שרשים שרש קצה) כתב שתיבת "מִקְצֵה" הכתובה כאן אין פירושה מן קצה, אלא היא מלשון קצת, ופירושה ומקצת אחיו. וכן משמע בתרגום אונקלוס ויונתן כאן. אך ברש"י כאן משמע שפירש שהיא ככל תיבת "מִקְצֵה" שפירושה מן קצה.

וממילא הקורא כאן "מִקְצֵה" בדגש ושווא נע, לרש"י לא שינה משמעות, שהלא פירושה מן קצה, והיתה הקו"ף ראויה להדגש, אלא שנשמט הדגש. אך לרד"ק שפירושה מקצת, שינה משמעות, שאם המ"ם בדגש מוכח שהמ"ם היא מ"ם השימוש, ופירושה מן קצה.

כ"ג חמש פעמים כתובה מילה זו בתורה, ובכל המקומות העי"ן מנוקדת בשווא, כמו כאן, חוץ מבשמות א' י"א שהעי"ן מנוקדת בפתח. וכתב האבן עזרא (בראשית מ"ז י"א, שמות א' ז', א' י"א, י"ב ל"ז) שהיו שני מקומות שנקראו "רעמסס", מקום מגורי ישראל הוא "רַעְמָסֶס" העי"ן בשווא, והוא שם חמזו, ו"רַעְמָסֶס" בפתח העי"ן הוא שם עיר שאותה בנו בני ישראל, ואינה מקום מגוריהם. ולפי זה לכאורה הקורא רַעְמָסֶס בפתח העי"ן במקום בשווא, או להיפך, שינה משמעות.

אך בתרגום יונתן מתורגם בכל המקומות "פילוסי", וכן בתרגום רס"ג מתורגם בכל המקומות "עין שמש", ומשמע מזה שסברו ששניהם מקום אחד (וכן נראה מדברי המהרש"א בחידושי אגדות סוטה י"א ע"א). ולפי זה אם שינה וקרא בשווא במקום בפתח או להיפך, לא שינה משמעות (ואע"פ שאם קרא רעאל במקום רעאל וכדומה, צריך לחזור אע"פ שאותו אדם נקרא פעם כך ופעם כך, מ"ם כאן אם אינו משנה משמעות, יתכן שאינו מעקב משום שהוא שינוי קל בלבד), וצ"ע בזה.

כ"ד וראה גליון פרשת וישב תשע"ה הערה כ"ז.

" כן כתב מנחת שי (יהושע ג' ט"ו) בשם ספר רב פעלים, שהקמץ באל"ף של "אָסְנֹת" הוא קמץ גדול. וכן כתב כאן בספר מסורת הקריאה שהסמ"ך בשווא נע.

וכן נראה ממה שכתבו המדקדקים (ראה רד"ק מיכה ב' י"ב ותהלים פ"ז ב') שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, וכיון שבשם "אָסְנֹת" האל"ף במתג, בפשטות מוכרח שהקמץ כאן הוא קמץ גדול.

ואכן כך מסורת הספרדים להגות את הקמץ שבתיבת "אָסְנֹת" כקמץ גדול. וכן בכתבי היד המרבים לסמן קמץ קטן ע"י ניקוד חטף קמץ (כמבואר במאמר החספים במין השלישי של החטף קמץ), מנקדים כאן בקמץ לבד, ומוכח מזה שהקמץ הוא קמץ גדול. וכן בתרגומים לועזיים קדומים מאד האל"ף מנוקדת כקמץ גדול והסמ"ך בשווא נע.

ובדרכי הניקוד והנגינות לר' משה הנקדן (ד"ה וכן החטף) כתב שהקמץ באל"ף שבתיבת "אָסְנֹת" הוא קמץ קטן, וכן כתב הגר"א (דקדוק ופירוש על התורה, ד"ה ובהו), ודבריהם צ"ע.

" בתיבת בָּאָה, כשהטעם מלעיל בבי"ת היא לשון עבר, דהיינו שבאה כבר, וכשהטעם מלרע באל"ף היא לשון הווה, דהיינו שבאה עכשיו, וכמו שכתב רש"י בכמה מקומות (בראשית ט"ו י"ז, כ"ט ו', מ"ב כ"א, מ"ו כ"ו).

ובאשל אברהם בוטשאטש (ס' קמ"ב) כתב שלפי זה אם קרא מלעיל במקום מלרע או להיפך, אולי הוא שינוי משמעות, וצ"ע בזה, עכ"ד. ובערוך השולחן (סימן תר"צ סעיף ב') כתב להדיא שאם שינה בזה הוי כמו שינוי בענין, ומחזירין אותו. ולכאורה פשוט כדבריו.

ט ענין זה מבואר בגליון פרשת וישלח תשע"ו הערה י'.

כ כתב בקסת הסופר (פתיחה לחלק שני, אות ו'): אבל דין נח נראה אינו נוהג באל"ף, ומה שנמצא נֶאָדָר בְּקֶדֶשׁ שהאל"ף בע"כ היא כמו נח נראה מדדל"ת שלאחריה דגושה, והו דלא כמנהג הלשון אלא מטעם כמזכיר. וכונתו שאע"פ שדרך האותיות הגרוניות להתרחב משווא נח לחטף, כאן האל"ף נשארה בשווא נח שלא כמנהג.

ולענין אופן הגיית אל"ף בשווא נח, כתב רש"י שהיא קלה מאד עד שכמעט ולא תורגש בקריאה. והיינו שלאות אל"ף יש מבטא מסויים שהוא קל מהאות עי"ן, ולכן אפשר לבטאה בשווא נח, ולא שאין לאות אל"ף מבטא כלל.

כ"ב כבבראשית מ"ב כ"ד: וַיֵּאָסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם.

חילופי נוסחאות

מ"ה כ"ז: אֶת־הַעֲגָלוֹת / (אֶת־הַעֲגָלוֹת)

הה"א במונת – בכתבי היד: ט"ב ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ח ס"ט
סי"א סי"ד סט"ו סי"ז, א"ח א"י. ~ ובדפוסים: רו"ה, לטריס, גינצבורג, קסטו, קורן, ברויאר.

הה"א ללא מונח – בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"ז ס"ט סי"ב סי"ג סט"ז, א"א א"ב
א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ.

מ"ו י"ג: וַפְּנֵה / (וַפְּנֵה)

הוי"ו רפה – בכתבי היד: ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ג ס"ד ס"ט ס"י סי"ב סי"ג
סי"ד סט"ו סט"ז, א"א א"ב א"ח א"י. ~ ובדפוס: ברויאר. ~ וכן הוא בעין
הקורא. ~ וכן הביאו אור תורה ומנחת שי בשם ספרים מדויקים.¹

הוי"ו דגושה – בכתבי היד: ט"ב, ס"ה ס"ו ס"ח סי"א, א"ב א"ג א"ד א"ז א"ט.
~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קסטו, קורן. ~ וכן כתב
רמ"ה. ~ וכן הביאו אור תורה ומנחת שי בשם רד"ק.²

מ"ו י"ז: יִמְנָה וְיִשְׁנֶה / (יִמְנָה וְיִשְׁנֶה)

בדרגא – בכתבי היד: ט"ב ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט
ס"י סי"א סי"ב סי"ד סט"ו סט"ז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט
א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קסטו, קורן,
ברויאר. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן אשר שהלכה כמותו.

במרכא – בכתבי היד: ט"ג ט"ד, סי"ג. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן
נפתלי שאין הלכה כמותו.³

שמשום שאינה מבוטאת בתנועה ממש כאשר ווי"ן, אפשר לקרותו "מלא",
ולכן גם כתב חד ווי"ן, כי אפשרי לכתוב גם בב' ווי"ן כמו ישתחוו.
ואולי אפשר לדייק זאת גם מלשון ספר החילופים שכתב שתיבת "פיה"
נכתבת בוי"ו באופן הנהגה בבבל. ולכאורה היה צריך לומר שנקראת באופן
זה, ולא שנכתבת באופן זה, אלא שכוונת ספר החילופים שנכתבת בדגש,
המורה על ההגייה הבבליית (ועיין עוד בספר "כתר ארם צובה ניקוד וטעמיו" עמ' 66, שם הביא
מקורות נוספים לאופן קריאת וי"ו זה).

כט ובגליון ציין שלבן נפתלי מוטעם ימנה במרכא, וכן הוא במקצת ספרים כתבי
יד.

ל אלו הם כללי משרתי התביר: כאשר יש שתי הברות או יותר בין ההברה
המוטעמת במשרת התביר, להברה המוטעמת בתביר, המשרת יהיה דרגא
(כגון: וַיִּקְרָא אֶתְּם), וכאשר יש ביניהם פחות משתי הברות, המשרת יהיה מרכא
(כגון: וַיִּתֵּן אֶתְּם), ושווא נע נחשב כהברה לענין זה (כגון: וַיִּקְרָא אֶת־שִׁמְשׁוֹ).

ולכלל זה יש כמה יוצאים מן הכלל שנמנו במסורה (במק"ג פירש משפטים, ובדקדוקי
הטעמים (סעיף 19), ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, ובדרכי הניקוד והנגינת לר' משה הנקדן
(שער הנגינות, טעם תביר), ובספר עט סופר לרד"ק (דף ל' ע"ב), ובשאר ספרי הראשונים העוסקים בכללי הטעמים)
שבהם מוטעם דרגא אע"פ שיש רק הברה אחת בין המשרת לתביר.

ובספר דקדוקי הטעמים (סעיף 19), אחר שהביא את הכלל והיוצאים מן הכלל,
כתב שבשלשה פסוקים נחלקו הסופרים הראשונים, שאע"פ שיש בהם הברה
ושווא נע בין המשרת לתביר, יש סוברים שהמשרת הוא מרכא, והם: יִמְנָה
וְיִשְׁנֶה (בראשית מ"ו י"ז), יִמְנָה וְיִשְׁנֶה (דברי הימים א' ז' ל'), וּמִיכָאֵל וְיִשְׁפָּה (דברי הימים א' ח'
ט"ז). וכיוצא בזה כתב רד"ק בעט סופר (דף ל' ע"ב).

ובטעם מחלוקת זו, כתב רו"ה (חומש מאור עינים), שבכל תיבה שפותחת באחת
מאותיות השימוש בוכ"ל המנוקדות בשווא, ואחריה אות יו"ד בחיריק, נחלקו
בהם בן אשר וכן נפתלי, שכן אשר קורא "וְיִשְׁפָּה" ו"לְיָרְאָה", וכן נפתלי קורא
"וְיִשְׁפָּה" ו"לְיָרְאָה", דהיינו שאות השימוש בחיריק, והיו"ד אינה נשמעת (וכן
מופיע בחילופי ב"א וב"ג וכו' רד"ק (שרשים שרש ליל), ויש כמה כתבי יד המנקדים תמיד כשיטת בן נפתלי).
וממילא לשיטת בן אשר המשרת במקומות אלו הוא דרגא כיון שיש תנועה
ושווא נע בין המשרת לתביר, ולכן נפתלי המשרת הוא מרכא, כיון שיש רק
תנועה אחת ביניהם.

ואכן בחילופי בן אשר וכן נפתלי מופיעים שלושת חילופים אלו שלבן אשר
מוטעם בדרגא ולבן נפתלי מוטעם במרכא, ומוכח כדברי רו"ה. ובספר
החילופים מישאל אף נמסר כאן להדיא שהחילוף הוא שלבן אשר מוטעם
יִמְנָה וְיִשְׁנֶה ולבן נפתלי מוטעם יִמְנָה וְיִשְׁנֶה, ומוכח שמחלוקת הטעמה תלויה
בניקוד.

בִּי אִסְתָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדָנָי - יש להקפיד להטעים
היטב את הזקף המפטיק שבתבית הַכֶּסֶף, שהוא ניגון מפטיק
יותר מהטפחא שבתבית הַבְּהֵמָה, שאם לא יטעים כראוי ישמע
שהכסף ומקנה הבהמה תמו והגיעו אל יוסף, בעוד שפירושו
שרק מקנה הבהמה תם אל יוסף.⁴

וְאֶדְמָתָנוּ - המ"ם בקמץ, והוא לשון יחיד. ויש להזהר שלא ישמע
שקורא וְאֶדְמָתָנוּ בחולם, שהוא שינוי משמעות ללשון רבים.

מ"ז כ"ב: מֵאֵת - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע
שקרא מֵת.

מ"ז כ"ג: הֵן - יש להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שלא ישמע
שקורא אֵין באל"ף.

הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת־אֲדָמְתְּכֶם לַפְּרֵעָה - יש להקפיד
להטעים היטב את הטפחא המפטיק שבתבית וְאֶת אֲדָמְתְּכֶם,
שהוא ניגון מפטיק יותר מהתביר"ם שבתבית הַיּוֹם, שאם לא
יטעים כראוי ישמע שהקונה לעבדים הוא יוסף, והאדמה בלבד
קנה עבור פרעה, בעוד שקנה את שניהם עבור פרעה.

מ"ז כ"ה: הִתְיַתְּנוּ - יש להגות את היו"ד כראוי, שלא ישמע
שקורא הִתְיַתְּנוּ באל"ף.

נִמְצְאֶתְיָחַן - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של החי"ת, שלא ישמע
שקורא כֵן בכ"ף.

רש"י פירש שאמרו שהכסף ומקנה הבהמה תמו שניהם והגיעו ליוסף.
ופירוש זה אינו מתאים לטעמים, שהלא הזקף מפטיק יותר מהטפחא. וע"פ
הטעמים, פירוש הפסוק הוא שאמרו שלא נכחד שתם כל הכסף, ומקנה
הבהמה כולו נמצא אצל אדוני, וכן פירש באור החיים.

באור תורה ובמנחת שי כתבו שבספרים מדויקים הוי"ו רפה, אך רמ"ה
ורד"ק כתבו שהוי"ו דגושה. וכיון שבדיבור המתחיל ניקד מנחת שי וַפְּנֵה בוי"ו
רפה, מוכח שכך הכריע למעשה (וכן במדבר כ"ו כ"ג ניקד מנחת שי לַפְּנֵה בוי"ו רפה).

בספרו עט סופר, אך אינו נמצא בעט סופר שלפנינו.

שם זה נזכר כאן, ולקמן בפרשת פינחס (במדבר כ"ו כ"ג), ויש כמה כתבי יד
שלא הולכים בשיטה אחת בשני המקומות, ודוחק לומר שיש הבדל בין
המקומות.

ובספר החילופים מישאל מובא בפרשת פינחס הסכמה של בן אשר וכן
נפתלי שהוי"ו בתבית "פיה" נכתבת בוי"ו באופן הנהגה בבבל, ולא באופן
הנהגה בארץ ישראל שהוא כעין ב"ת רפה. והיינו, שבני בבל היו הוגים וי"ו
כעין האות W, ובני א"י היו הוגים וי"ו קרוב לבי"ת רפה, למעט מקומות
ספורים שגם בני ארץ ישראל היו הוגים את הוי"ו כבני בבל, כגון
במקומות שיש וי"ו כפולה כמו במילים יִשְׁתַּחֲוּוּ, טוֹו, ולכן יש כתבי יד המנקדים
יִשְׁתַּחֲוּוּ בשורוק כפול (כן הוא בכתר ארם צובה דברים כ"ט כ"ה, יהושע כ"ג ז', ועוד מקומות, וכן בכתב
יד לניגוד שמות ד' ל"א ועוד מקומות), וכן טוֹו (כן הוא בכתב יד לניגוד שמות ל"ה כ"ו). וכך היו הוגים
גם את השורוק שלפני פתח גנובה, כגון במילים רוּחַ, מְדוּעַ. וגם את תיבת
פְּנֵה היו הוגים בני ארץ ישראל כבני בבל.

ונראה שהטעם שגם כאן הוי"ו נהגית כמבטא הבבלי ולא כבי"ת רפה, הוא
משום ששם זה מופיע גם בדברי הימים (א' ז' א') ושם הוא כתוב פוּאָה, וממילא
מובן שגם כאן הוי"ו נהגית באופן זה, כדי לדמות את אופן קריאתו.

וע"פ זה נראה לומר שאין כלל מחלוקת בין הספרים אם הוי"ו דגושה או
רפה, והנקודה המסומנת בוי"ו בחלק מהספרים היא ניקוד כפול של הוי"ו
המנוקדת גם בקמץ וגם בשורוק, כדי להורות על ההגיה של וי"ו זו שהיא
נקראת כהגיה הבבליית, ולא כבי"ת רפה, שהלא כשמבטאים אותה בקמץ
ושורוק יחד נוצר המבטא הבבלי, וממילא מובן גם כן מדוע יש ספרים
המסמנים דגש בתבית זו כאן אך לא בפרשת פינחס, כיון שניקוד זה הוא רשות
כדי להורות על אופן הקריאה, ואין צובה לנקד כן, שאינו מעצם הניקוד.

ויתכן שמשום כך כתב רמ"ה "מלא חד וי"ו בין פ"א לה"א, וקריא דגש",
ו"מלא" פירושו לכאורה שנקוד בשורוק ולא בקובוץ, אך כאן הוי"ו אינה באה
לניקוד השורוק, שהלא היא עצמה מנוקדת בקמץ, וזה לא נקרא "מלא". אלא

